

UOT - 330.3

Əsgər Əliyev
AƏSMA, i.ü.f.d., dosent
Sevda Məmmədova
AƏSMA, i.ü.f.d., dosent

AZƏRBAYCANDA NEFT STRATEGİYASININ İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Dərin mənəvi, mədəni, elmi-iqtisadi potensiala, əlverişli coğrafi-siyasi mövqeyə malik olan Azərbaycan dövləti həm də özünün zəngin təbii yerüstü və yeraltı sərvətləri ilə zəngin olan bir ölkədir. Məlum olduğu kimi bu maddi sərvətlər içərisində neft əsas yerlərdən birini tutur. Azərbaycan neft sənayesi özünün 150 illik tarixi ərzində böyük inkişaf yolu keçmişdir. Lakin Azərbaycan hökuməti yalnız XX əsrin 90-cı illərində müstəqillik qazandıqdan sonra bu sərvətlərdən bəhrələnmək imkanı qazanmışdır. Bu baxımdan bazar iqtisadiyyatı şəraitində Azərbaycanın iqtisadi və sosial həyatında yanacaq-enerji kompleksi çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Yanacaq-enerji kompleksinə neft və qaz hasilatı, neftin nəqli və emalı, ölkədə elektrik və istilik enerjisi istehsalı və qaz təchizatı daxildir.

Ölkədə neft ehtiyatlarının mövcud olması həmişə dövlətin diqqət mərkəzində olan problemlərdən biri olmuşdur. Belə ki, son illərdə neft-qaz sənayesinin inkişafında irəli sürülən məsələlər neft-qaz müqavilələrinin bağlanmasından əldə edilən gəlirlərin düzgün istifadə yolları və bu amillərin lazımı səviyyədə tətbiqi Azərbaycanın xarici siyasətində öz əksini tapmışdır.

1994-cü ildə sentyabrın 20-də Azərbaycan hökuməti ilə xarici neft şirkətləri arasında imzalanan “Əsrin müqaviləsi” respublikamızın neft-qazçıxarma sənayesinin və ümumiyyətlə, ölkə iqtisadiyyatının inkişafında yeni tarixi bir mərhələnin əsasını qoymuşdur. Xəzərin Azərbaycan sektorunda yerləşən “Azəri”, “Çıraq” və “Günəşli” yataqlarının birgə işlədilməsi nəzərdə tutulan bu sazişin yalnız Azərbaycan üçün deyil, həm də Qərbin bir sıra aparıcı dövlətləri, həmçinin də Cənubi Qafqaz və Orta Asiya regionu üçün də strateji əhəmiyyəti olmuşdur.

Azərbaycanın “Əsrin müqaviləsi”ndən başlanan yolu haqqında ulu öndərimiz Heydər Əliyev demişdir: “1994-cü ildən Azərbaycan dövləti özünün yeni neft strategiyasını həyata keçirir və bu strategiyanın da əsas mənası, əsas prinsipləri Azərbaycanın zəngin təbii sərvətlərindən, o cümlədən neft və qaz sərvətlərindən Azərbaycan xalqının rifahı naminə daha da səmərəli istifadə etməkdən ibarətdir”. “Əsrin müqaviləsi”ndə dünyanın 8 ölkəsinin (Azərbaycan, ABŞ, Böyük Britaniya, Rusiya, Türkiyə, Norveç, Yaponiya və Səudiyyə Ərəbistanı) 13 ən məşhur şirkəti (“Amoco”, BP, “MakDermott”, “Yunokal”, ARDNŞ, “LUKOyl”, “Statoyl”, “Ekson”, “Türkiyə Petrolları”, “Penzoyl”, “İtoqu”, “Remko”, “Delta”) iştirak etmişdir. Bu müqavilə sonradan 19 ölkəni təmsil edən 41 şirkət ilə daha 26 sazişin imzalanmasına səbəb olmuşdur. Bütün bunlar onu göstərir ki, həmin dövrdən Azərbaycanın yeni neft strategiyası və doktrinası uğurla həyata keçirilməyə başlamışdır.

Ötən dövrdə ulu öndərimiz Heydər Əliyevin iştirakı ilə Bakıda, həmçinin dünyanın ən böyük ölkələrinin paytaxtları olan Vaşinqton, Moskva, London və Parisin möhtəşəm saraylarında xarici ölkələrin neft şirkətləri ilə 21 neft sazişi imzalanmışdır. İndiki dövrdə həmin sazişlərin həyata keçirilməsində 14 ölkənin 30 neft şirkəti yüksək səviyyədə iştirak edir. Bu sazişlərdə Azərbaycanın neft-qaz sənayesinə təxminən 60 milyard ABŞ dolları həcmində sərmayə qoyulması nəzərdə tutulmuşdur. Bu məbləğdən 4,5 milyardı artıq ölkəmizin neft-qazçıxarma sənayesinin inkişafına investisiya şəklində qoyulmuşdur.

Aparılan təxmini proqnozlar göstərir ki, hazırda Azərbaycanın bütün kateqoriyaları üzrə karbohidrogen ehtiyatları 4 milyard tondan çoxdur ki, bu da Azərbaycanı dünyanın ən iri neft regionları sırasına çıxarmışdır.

Materialların təhlili göstərir ki, 1994-cü ildə “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması ilə Azərbaycanın neft-qaz sənayesi sahəsində görünməmiş dərəcədə inkişafa nail olunmuşdur. Belə ki, 3 il ərzində neft-qaz sənayesinin inkişafına külli miqdarda vəsait qoyulmuşdur. Həmin illərdə yeni qazma

qurğuları, platformalar tikilməyə başlanmış, yeni iş yerləri istifadəyə verilmiş, 10 ədəd yedək gəmi-si təmir olunaraq işə salınmışdır. Bununla yanaşı boru düzən və kran gəmiləri təmir olunaraq modernləşdirilmişdir. Bütün bunların nəticəsində neft-qaz sənayesinin istehsalat və texnoloji strukturu yenilənmiş, yeni kadr potensialının formalaşması nəticəsində müvafiq sektorda tətbiq edilən müasir texnologiyaların istismarı asanlaşdırılmışdır. Bu işə öz növbəsində rekord miqdarda neft hasilatına gətirib çıxarmışdır.

Azərbaycanın statistik göstəricilərinin təhlili göstərir ki, son dövrlərdə ölkədə neft hasilatı əsaslı şəkildə yüksəlmişdir. Belə ki, 2009-cu ildə 50415,9 min ton, 2010-cu ildə 50838,2 min ton, 2011-ci ildə 45626,2 min ton, 2012-ci ildə 43374,8 min ton və 2013-cü ildə isə 43457,4 min ton neft hasil olunmuşdur [1, s.432]. Bununla yanaşı onu da qeyd etmək lazımdır ki, son dövrlərdə qaz hasilatı da əsaslı şəkildə yüksəlmişdir. Əgər 2009-cu ildə 16325,0 milyon kub metr qaz hasil olunmuşdursa, 2010-cu ildə 16672,7 milyon kub metr, 2011-ci ildə 16361,4 milyon kub metr, 2012-ci ildə 17242 milyon kub metr və 2013-cü ildə isə 17895,1 milyon kub metr qaz hasil olunmuşdur [1, s.433].

Neft strategiyasının əsas istiqamətlərindən biri Azərbaycan neftinin dünya bazarına nəql olunmasından ibarətdir. Bu sahədə Azərbaycanın mənafeələrinin uzunmüddətli şəkildə qorunması, genişmiqyaslı beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlığın inkişafı, regionda neft hasilatının artması ilə əlaqədar neftin dünya bazarlarına nəqlinin təmin edilməsi məqsədilə strateji əhəmiyyətli Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri layihəsinin gerçəklənməsi üçün son dövrlərdə gərgin işlər həyata keçirilmiş və aparılan danışıqlar çox yüksək səviyyədə uğurla nəticələnmişdir.

Hal-hazırkı dövrdə Azərbaycanın dünya siyasətindəki çəkisi neft diplomatiyasının düzgün aparılmasından xeyli dərəcədə asılıdır.

Göründüyü kimi 1994-cü ildən başlayaraq Azərbaycanın neft-qaz sənayesi beynəlxalq sistemə qoşulmuş və ölkənin bu sənaye sahəsinə xarici investisiya axını başlamış, yeni neft yataqları istismara verilmiş və neft hasilatında əsaslı dönüş yaranmışdır. Xəzər dənizində tarixdə ilk dəfə olaraq beynəlxalq əməkdaşlıq prosesi başlanıb həyata keçirilməkdədir. Azərbaycanda istehsal olunan zəngin neft resursları indiki dövrdə dünya bazarlarına çıxarılır. Bütün bunlar onu göstərir ki, “Əsrin müqaviləsi” bağlandıqdan sonra Azərbaycanın ümumi iqtisadi və siyasi inkişafı yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Yeni neft strategiyasının 20 illik fəaliyyətinin nəticəsində ölkəmizə külli miqdarda gəlir gətirilmişdir. Bu illər ərzində Azərbaycanın öz imkanlarını ardıcıl şəkildə genişləndirməsi nəticəsində xeyli işlər görülmüşdür. Belə ki, ilk dəfə olaraq Xəzər dənizini Qara dənizlə və Aralıq dənizi ilə birləşdirən neft kəmərləri çəkilib istifadəyə verilmişdir.

Ölkədə istehsal olunan xam neftin ixrac boru kəməri vasitəsilə Qərb bazarlarına ixrac olunması son dövrlərdə böyük iqtisadi dividendlərə gətirib çıxarmışdır. Neft gəlirlərinin iqtisadiyyatın digər vacib sahələrinə, o cümlədən qeyri-neft sektoruna, istehsal sahibkarlığının inkişafına yönəldilməsi, yeni müəssisələrin açılması yolu ilə işsizlik probleminin aradan qaldırılması məsələlərinin həllində çox diqqəti çəkən məsələlərdən olmuşdur.

Deməli, son 20 il müddətində neft-qaz sənayesində “Əsrin müqaviləsi”nin bağlanması və 1996-cı ildə “Şahdəniz” qaz kontraktı üzrə sazişin bağlanması çox böyük əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biridir. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, hal-hazırkı dövrdə “Cənub” qaz dəhlizinin əsas resurs mənbəyi “Şahdəniz” qaz yatağından ibarətdir. “Şahdəniz” qaz yatağı indiki dövrdə dünyanın ən böyük qaz yataqlarından biridir. Mütəxəssislərin hesablamalarına görə “Şahdəniz” qaz yatağında qaz ehtiyatlarının həcmi 2 trilyon 200 milyard kubmetrdən çoxdur.

2006-cı ilədək Rusiyadan qaz idxal edən Azərbaycan son 2 ildə məhz “Şahdəniz” yatağından hasil olunan təbii qaz hesabına nəinki öz tələbatını ödəmək, hətta mavi yanacağı Avropa bazarlarına çıxarmaq imkanı qazanmışdır.

Azərbaycan Respublikası prezidentinin 24 noyabr 2003-cü il tarixdə imzaladığı “Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında” fərmanda neft gəlirlərindən düzgün istifadəni nəzərdə tutan uzunmüddətli strategiyanın hazırlanması mühüm vəzifələrdən biri kimi müəyyənləşdirilmişdir. Bu strategiyada neftdən qazılan vəsaitlərin qeyri-neft sektorunda, regionların, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafında, infrastrukturun genişləndirilməsində və

yeniləşməsində, yoxsulluğun azaldılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsində “insan kapitalı”nın formalaşmasında, ölkənin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsində və digər mühüm istiqamətlərdə istifadə olunması nəzərdə tutulmuşdur.

1999-cu ildən Xəzər dənizini Qara dənizlə birləşdirən Bakı-Supsa neft kəmərinin tikilib istifadəyə verilməsi neftin ixrac marşrutu kimi çox mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Bununla yanaşı Xəzər dənizini Aralıq dənizi ilə birləşdirən Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin 2003-cü ildən çəkilib istismara verilməsi Azərbaycan və eyni zamanda Xəzər sahilinin şərq hissəsində yerləşən ölkələr üçün bir ixrac boru kəməri kimi müstəsna əhəmiyyəti vardır. Tarixi hadisə kimi 2007-ci ildə Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin tikilib istifadəyə verilməsindən sonra Azərbaycan dünya miqyasında qaz ölkəsi kimi tanınmışdır. “Cənub” qaz dəhlizinin birinci hissəsinin 2007-ci ildə istifadəyə verilməsindən sonra ölkəmizdə böyük layihə üzərində lazımi işlər aparılır. 2012-ci ildə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında danışıqlar nəticəsində Transanadolu kəmərinin tikintisi ilə əlaqədar razılıq əldə olunması da mühüm bir hadisədir. Bu günkü gündə “TANAP” layihəsinin dəqiqləşdirilməsindən sonra “Cənub” qaz dəhlizinin gələcək perspektivləri nəzərə çarpır. Burada bir məsələyə də xüsusi diqqət yeritmək lazımdır ki, 2013-cü ildə “TAP” layihəsi – Transadriatik kəmərinin əsas ixrac marşrutu kimi nəzərdə tutulması ölkəmizə əlavə dividendlərin gətirilməsinə səbəb olacaqdır.

Göründüyü kimi “Cənub” qaz dəhlizi yalnız infrastruktur deyildir. Bu layihə öz-özlüyündə gələcəyə olan bir baxışdır. Bu baxış artıq demək olar ki, reallığa çevrilmişdir. Bu layihə nəticəsində Avropa ilə Asiya demək olar ki, birləşir. Enerji təminatı və enerji təhlükəsizliyi baxımından bu layihənin gerçəkləşməsi gələcək illər ərzində müxtəlif dövlətlər və xalqlar arasında davamlı əməkdaşlığın təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edəcəkdir. Bu əməkdaşlığın yaranmasında rəqabət qabiliyyətli qiymətlərin təklif olunması, əlavə inkişaf və ətraf mühitin qorunması məsələləri daim diqqət mərkəzində duran problemlərdən biri olacaqdır. Ümumiyyətlə, TAP və TANAP layihələri “Cənub” qaz dəhlizinin tərkib hissəsidir. Bu layihələrə əsaslanaraq boru kəməri Türkiyədən keçərək Yunanıstan ərazisində 543 kilometrədən sonra Makedoniya və Albaniyaya çatdırılacaqdır.

Ümumiyyətlə, “Cənub” qaz dəhlizinin layihələndirilməsi Avropanın təhlükəsizliyinə istiqamətləndirilib. Bu iş hər şeydən əvvəl əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi dünyanın ən böyük və ən mürəkkəb qaz-kondensat yataqlarından biri kimi mövcud olan “Şahdəniz” yatağının uğurla işlənilməsinin ikinci mərhələsində “Cənubi Qafqaz” boru kəməri genişləndiriləcək və bunun da sayəsində TANAP və TAP kimi nəhəng qaz kəmərləri inşa edilərək istifadəyə veriləcəkdir. Bu layihələrin həyata keçirilməsinə 45 milyard ABŞ dolları məbləğində sərmayə qoyulması planlaşdırılmışdır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, indiki dövrdə “Cənub” qaz dəhlizi marşrutu istiqamətində böyük investisiya layihələri həyata keçirilir. Bu ölkələrin bəzilərində Azərbaycan ən iri sərmayəçilərdən biridir. Ölkə miqyasında qazanılmış nailiyyətlər onu göstərir ki, son dövrlərdə gedən inkişafın davamlı olması nəticəsində XXI əsrin layihələri də vaxtında və yüksək keyfiyyətlə yerinə yetiriləcəkdir. Azərbaycan qazi 2018-ci ildə Türkiyəyə, 2019-cu ildə isə Avropaya çatdırılacaqdır.

Aparılan təhlil materialları göstərir ki, son 10 il müddətində Azərbaycan iqtisadiyyatı dünya miqyasında ən sürətlə inkişaf edən dövlətlərdən biri olmuşdur. “Cənub” qaz dəhlizi layihəsinin həyata keçirilməsi ölkəmiz üçün yeni imkanların açılmasını bir daha sübuta yetirir. 2003-cü ilə müqayisədə 2014-cü ilin əvvəlində ölkəmizdə ümumi daxili məhsulun həcmi 3 dəfədən çox, ölkənin büdcə xərcləri isə 20 dəfə artmışdır. Hal-hazırkı dövrdə Azərbaycanın xarici dövlət borcu ümumi daxili məhsulun yalnız 8%-ni təşkil edir. Ölkədə işsizliyin səviyyəsi 5%, yoxsulluq səviyyəsi isə 5,2% təşkil edir.

Bütün bunlar onu göstərir ki, indiki şəraitdə Azərbaycan dünyanın ən sürətlə inkişaf edən ölkələrindən birinə çevrilmişdir. 2014-cü ildə dövlət büdcəsinin 2003-cü ildəki 1,2 milyard dollardan 25 milyard manata, respublikamızın valyuta ehtiyatlarının Dövlət Neft Fondunda toplanan vəsaitlərin 54 milyard dollara çatdırılması ölkədə qoyulmuş yeni neft strategiyasının nəticəsində olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyev demişdir: “Son illərdə həyata keçirilən neft strategiyası bu yolun düzgün olduğunu bir daha sübut etdi. Amma bu heç də o demək deyil ki, biz gələcəyimizi də neftlə bağlamaq istəyirik. Neft faktoru bizim üçün vasitədir. Müstəqilliyimizin

möhkəmləndirilməsi, iqtisadiyyatımızın gücləndirilməsi istiqamətində bir vasitədir. Yəni biz bu vasitədən istifadə edirik.

Neftin o vaxt qiyməti olur ki, neft hasil edilir, nəql edilir, satılır və bundan gəlir əldə olunur. Yerin, suyun altında istifadəsiz olan neftin heç bir qiyməti yoxdur. Bəziləri deyirlər ki, o, bizim milli sərvətimizdir, ona dəyməyə, onu gələcək nəsillərə saxlayaq. Bu çox yanlış, populist fikirdir.

Yenə də deyirəm, neft bizim üçün vasitədir. Mən hesab edirəm ki, biz bu vasitədən çox səmərəli istifadə etdik. Azərbaycan artıq dünyada tanındı. Ölkəmizə milyardlarla dollardan artıq sərmayə gətirilib qoyuldu. Azərbaycan öz iqtisadiyyatının neftlə bağlı olan digər sektorlarının da xeyrini götürdü, orada inkişaf müşahidə olundu. Azərbaycanda infrastruktur, xidmət sektoru sahəsində böyük irəliləyiş var. Minlərlə gənc vətəndaşımız xarici ölkələrdə, yaxud da xarici ölkələrin Azərbaycanda fəaliyyət göstərən şirkətlərinin təşkil etdiyi kurslarda öz təhsilini təkmilləşdiribdir.”

Göründüyü kimi 2006-cı ildə istifadəyə verilmiş Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin fəaliyyəti nəticəsində ölkəmizə valyuta daxil olmaları xeyli yüksəlmişdir. İqtisadi artımın neft amili ilə bağlılığı əvvəlki illərdə çox yüksək səviyyədə olmuşdur. Neft gəlirlərindən səmərəli şəkildə istifadə olunması iqtisadiyyatın real sektoruna və eyni zamanda infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsində çox mühüm rol oynamışdır. Burada bir məsələyə də diqqət yetirmək lazımdır ki, son dövrlərdə ölkə iqtisadiyyatına külli miqdarda investisiya qoyulmuşdur.

2003-2013-cü illər ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafına 160 milyard dollar investisiya cəlb olunmuşdur. 2013-cü ildə qoyulan sərmayənin həcmi rekord səviyyəyə çataraq ölkə iqtisadiyyatına 28 milyard dollar məbləğində sərmayə qoyulmuşdur. Statistik məlumatların təhlili göstərir ki, daxili sərmayələr artıq xarici sərmayələri üstələyir. Ümumiyyətlə, 160 milyard dollar həcmində qoyulan sərmayə Azərbaycan iqtisadiyyatına böyük təkan vermişdir [2].

Burada bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, adambaşına düşən birbaşa xarici sərmayələrin qoyuluşuna görə Azərbaycan MDB dövlətləri arasında ön sıralardadır.

Neftdən gələn gəlirlər hesabına regionların sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi və qeyri-neft sektorunun ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisinin artırılması istiqamətində düşünülmüş strategiya həyata keçirən Azərbaycan hökuməti bu sahədə mühüm göstəricilərə nail olmuşdur. Heç də təsadüfi deyildir ki, sosial-iqtisadi inkişafda keyfiyyətə yeni mərhələ kimi dəyərləndirilən son 10 il həm də sahibkarlar ordusunun milli iqtisadiyyatın aparıcı təbəqəsi kimi önə çıxması ilə səciyyəvidir. 2004-cü ildən həyata keçirilən regional proqramlarında biznes mühitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı kompleks tədbirlərin əksini tapması da təsadüfi olmayıb, bölgələrin tərəqqisi prosesində özəl sektorun imkanlarını səfərbər etmək, sosial xarakterli məsələlərin həllində sahibkarların fəal iştirakına nail olmaq istəyindən irəli gəlmişdir. 2004-2008 və 2009-2013-cü illərdə həyata keçirilmiş regional inkişaf proqramları respublikamızın bölgələrində yerli sahibkarlığın, yeni istehsal və emal müəssisələrinin açılmasına, işsizlik və yoxsulluq probleminin əsaslı dərəcədə həllinə ciddi təkan vermişdir. Ötən illərdə kiçik və orta sahibkarlığın güzəştli kreditlərlə maliyyələşdirilməsi, sahibkarların fəaliyyətinə yersiz müdaxilələrin qarşısının alınması, özəl sektorda inkişafa mane olan problemlərin həlli məqsədilə yeni mexanizmlər tətbiq edilmişdir.

Ümumiyyətlə, son illər ölkədə regionların sosial-iqtisadi inkişafına xidmət edən dövlət proqramlarında və digər rəsmi sənədlərdə sahibkarlığın inkişafı məsələsi daim diqqət mərkəzində duran bir problem kimi nəzərdə tutulur. 2004-2008 və 2009-2013-cü illəri əhatə edən “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqram”larının icra olunduğu 10 il ərzində regionlarda qeydiyyatı alan sahibkarlıq subyektlərinin sayı 7,2 dəfə və vergi daxil olmaları 12,7 dəfədən çox artmışdır. Azərbaycanın şəhər və regionları üzrə vergi gəlirlərinin artımı 2014-cü ildən Sumqayıt, Şirvan və Mingəcevir şəhərləri ilə yanaşı, eləcə də Abşeron və İmişli rayonlarına öz xərclərini tamamilə yerli gəlirlər hesabına təmin etməyə imkan yaratmışdır [6].

Bütün bu deyilənlərə əsaslanaraq göstərmək lazımdır ki, neft-qazçıxarma sənaye sahəsinin sürətli inkişafı və bunun da əsasında inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulan yanacaq-energetika sənaye sahəsinin Azərbaycanın bu günkü həyatında oynadığı misilsiz rolunu çox yüksək qiymətləndirən dövlətimiz neft-qaz sənayesi ilə bərabər qeyri-neft sektorunun da inkişafını genişləndirmək məsələsini daim diqqət mərkəzində saxlayır. Bu baxımdan ölkəmizin imkanları xeyli böyükdür. Bu işə öz

növbəsində gələcəkdə ölkənin yüksək davamlı inkişafının əsasən regionların istehsal potensialından səmərəli istifadə istiqamətində davam etdirilməsinə şərait və imkan yaradacaqdır.

Açar sözlər: neft strategiyası, təbii sərvətlər, ixrac boru kəməri, neft kəməri, karbohidrogen ehtiyatları, investisiyalar

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. Bakı: ARDSK, 2014.
2. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı dövlət proqramlarının icrasına həsr olunmuş konfransda İlham Əliyevin nitqi. “Azərbaycan” qəzeti, Bakı, 2014, 6 fevral, №25
3. “2004-2008-ci illər üzrə Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı” Dövlət Proqramı.
4. “2009-2013-cü illər üzrə Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı” Dövlət Proqramı.
5. Əliyev N. Ölkənin güclü iqtisadi potensialının əsasını neft amili təşkil edir. “Azərbaycan” qəz., Bakı, 2014, 20 sentyabr, №206
6. Kərimov Q. Əsrin müqaviləsi” ilə başlayan dinamik inkişaf yolu. “Azərbaycan” qəz., Bakı, 2014, 20 sentyabr, №206

**Аскер Алиев
Севда Мамедова**

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ НЕФТЯНОЙ СТРАТЕГИИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

В статье, обосновываются современные тенденции в развитии нефтегазовой промышленности в Азербайджане. В связи этим, показаны изменения в направлении развития нефтяной промышленности. А также проанализированы вопросы открытия нового этапа в развитии нефтегазовой промышленности и в целом экономики страны в контексте “Контракту века”, заключенного 20 сентября 1994 года.

Ключевые слова: нефтяная стратегия, природные ресурсы, экспортный трубопровод, нефтепровод, запасы углеводорода, инвестиции

**Asker Aliyev
Sevda Mammadova**

THE PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE OIL STRATEGY OF AZERBAIJAN

S u m m a r y

The article substantiates thoroughly characterize the current trends in the development of the oil and gas industry in Azerbaijan. In this regard, the article shows the changes in the direction of development of the oil industry. It is also examined the question of opening a new stage in the development of the oil and gas industry and the whole economy of the country considering to the “Contract of the Century” signed September 20, 1994.

Key words: oil strategy, natural resources, export pipeline, oil pipeline, hydrocarbon resources, investment